

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 11 (13)
2025**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 11-son 2025 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

11

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2025

MUNDARIJA

Жанназарова Г.К., Кодиржонов Ш., Миркомиллов Д. Инфраструктура экологии: мировой опыт и перспективы для Узбекистана.....	7
Бабаханова Д.Р. Цифровая трансформация промышленности: инновации, которые определяют будущее.....	15
Raxmatullaev A.X. Neft-gaz sanoati korxonalarining samaradorligini oshirishda investitsion faoliyatni takomillashtirish.....	18
Кадинова Д.Ш. Фосфогипс чиқиндисиди асосида олинадиган гипсли боғловчининг техник-иктисодий самарадорлик кўрсаткичлари.....	22
Исраилова Д.К. Иқтисодиётда аёллар бандлигини ташкил этишга назарий қарашлар...	24
Мирсаидова Ш.А. Зарубежный и отечественный опыт повышения эффективности строительных компаний.....	29
Солиева Г.А. Туризм и цифровые технологии.....	35
Қобилов Ш. Янги Ўзбекистоннинг “Яшил” тараққиёт йўли” — хавфсизлик ва фаровонлик омили.....	39
Boboyev A.Ch. Hududlarda agrosanoat majmuasini klaster asosida ishlab chiqarishini tashkil etish	46
Жураханов М.Э. Концептуальные основы устойчивого развития малого бизнеса и предпринимательства Узбекистана.....	50
Ismatov R.O. Sanoat korxonalarida innovatsion faoliyatni boshqarish tizimini samaradorligini oshirish.....	55
Шокирова Г.М. Суть и особенности управления цифровым маркетингом и его значимость для организации бизнес-процессов на промышленных предприятиях.....	60
Anafiyaev A.M. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda sanoat tarmog'i salohiyatining roli.....	65
Mirzayev S.A. O'zbekiston qurilish sanoatida strategik boshqaruv.....	69
Sattikulova G.A. To'qimachilik sanoatini rivojlantirishni hududiy xususiyatlari yuzasidan ilg'or xorij tajribasi.....	72
Ubaydullaev K. Qoraqalpog'iston Respublikasi qishloq xo'jaligida moddiy-texnika resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish zahiralari.....	76
Quvondiqova G.S. “International experience: the interrelationship between industrial investments and economic growth”.....	80
Сапаров И.Ў. Европа иттифоқининг рақамли платформаларни тартибга солиш тажрибаси: Digital Markets Act (DMA) ва Digital Services Act (DSA).....	84
Saidaxmedov N.X. Raqamli texnologiyalar asosida yengil sanoat korxonalarida mehnat unumdorligini oshirish mexanizmlari.....	90
Pardayev T.N., Jo'rayev J.J., Usmonov Sh.E. Bojxona to'lovlaridan beriladigan imtiyozlarning samaradorligini oshirish yo'llari.....	94
Eraliev A.A. Efficient utilization of digitalization to enhance productivity in Uzbekistan's enterprises.....	99
Соҳибназаров А.А. Ўзбекистонда исломий молия тизимининг шаклланиши ва ривожланиш босқичлари: хронологик ёндашув.....	103
Karimova N.Y. Raqamli transformatsiya va mehnat unumdorligi o'sishining iqtisodiy rivojlanishga ta'siri: O'zbekiston misolida empirik tahlil.....	107
Usubjonov Z.V. Bank xizmatlari bozorini rivojlanishda marketing strategiyalaridan foydalanish.....	110
Jo'raboyev H.X. Analysis of economic and financial indicators of small business entities in the construction sector.....	113
Ziyodullaev S.M. Modern approaches to reducing liquidity risk in managing bank passive operations and harmonization with international standards.....	117
Хайдаров Х.У., Рахмонов Д.Р. Молиявий инқироз оқибатлари ва уларни олдини олиш чора-тадбирлари ахамияти.....	120

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 11-son 2025 yil

Achilov A.N. Aktuar uslublarning aktualligi.....	125
Berdiyarov B.T. O‘zbekiston tijorat banklari uchun sun’iy intellektga asoslangan kredit riski va likvidlikni boshqarish.....	127
Nishonboyev D.E. Directions for improving the business environment in Uzbekistan.....	132
Юлдашева Г. Основные направления повышения эффективности управления деятельности предприятий оптовой (розничной) торговли.....	136
Jumanazarova G. Investitsion siyosatni amalga oshirishda xorij tajribasi.....	138
Амбарцумян А.А. Некоторые проблемы внедрения возобновляемых источников в генерацию энергии.....	142
Yangiboyev U.A. Chakana savdo tarmoqlarini raqamlashtirish yo‘nalishlari	146
Холматов Б., Абдукаххорова З. Ижтимоий давлат моделлари	150
Mambetjanov Q.Q. Kambag‘allikni qisqartirishda inson kapitali omilidan samarali foydalanish yo‘nalishlari	154
Nigmatova D.Z., Amanov E.G’. Talant management tizimi – inson resurslarini boshqarishda innovatsion yondashuv sifatida	159
Xalmirzayev A.A., Shodiyeva N.H. Agroturizmni rivojlantirishning xalqaro tajribalari va undan O‘zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	162
Normurodov X.E., Abduxalilov S.A. O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘shida inson kapitalining ahamiyati	167
Мусаева Д.Д. Основные принципы и подходы к стратегическому управлению	172
Гайбуллаев Ф. Коррупциядан қарши мурасасиз муҳит яратиш борасида кенг қўламли ислохотлар стратегияси.....	175
Mirzayev B.S. Bank sektorida kredit xavflarini baholashning yangi usullari: PD–LGD–EAD integratsiyalashgan modeli.....	180
Ruzmanov Sh.U. Oziq-ovqat korxonalari mahsulotlari raqobatbardoshligini boshqarish samaradorligini baholash usullari.....	183
Xasanova X.F. Islomiy moliyalashtirishda buxgalteriya hisobi va audit tekshiruvlarini uyg‘unlashtirish.....	187
Baxtohunova D.N. Mijoz - bank uchun emas, bank- mijoz uchun. (Mijozning o‘rniga o‘zingiz o‘tiring...).....	191
Ikromov A.Sh. Yangi O‘zbekistonda oziq-ovqat korxonalarida mahsulot raqobatbardoshligini boshqarish amaliyotini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash xususiyatlari.....	195
Abdumo‘minov A.A. Sanoat korxonalari raqobatbardoshligiga ta’sir etuvchi omillar.....	200
Murtazayev I.B. Zarafshon mintaqasida agrar salohiyat va qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirishning oziq-ovqat xavfsizligiga ta’siri.....	207
Абдухамидова Ф.Б. Факторы, влияющие на намерение пользователей оформлять цифровые подписки.....	212
Juraev D.A. Sanoat korxonalari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish.....	215
Захирова Г.М. Ўзбекистонда тиббий туризмни ривожлантириш масалалари.....	218
Tursunov M.B. Tadbirkorlik risklarining mohiyati, mazmuni va turlari.....	223
Danabekov A.S. Yangi O‘zbekistonda kambag‘allikni qisqartirish - davlat siyosatining ustuvor masalasi sifatida.....	230
Кадырова И.В. Работы особенности регионального туристического кластера.....	233
Ro‘zimatova Sh.B. Xorazmda gastronomik turizmni rivojlantirish.....	237
Doniyev Sh.O’. Global iqtisodiy integratsiya sharoitida to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar jalb qilish: mavjud imkoniyatlar hamda to‘siqlar.....	240
Давлетов Ж.М. Зарубежный опыт управления качеством пассажирских перевозок на железнодорожном транспорте.....	244
Aripov O.A. Sharqda buyuk mutafakkirlarning asarlarida «tadbirkorlik» tushunchasi mohiyatining yoritilishi.....	248
Turebekov A.A. Jahon bozor iqtisodiyotida ishlab chiqarish xarajatlarini tartibga solishning nazariy jihatlar.....	253

**HUDUDLARDA AGROSANOAT MAJMUASINI KLASSTER ASOSIDA ISHLAB
CHIQUARISHNI TASHKIL ETISH**

ОРГАНИЗАЦИЯ КЛАСТЕРНОГО РАЗВИТИЯ АПК В РЕГИОНАХ

**ORGANIZATION OF CLUSTER-BASED DEVELOPMENT OF THE AGRO-
INDUSTRIAL COMPLEX IN THE REGIONS**

Boboyev Akmal Choriyevich (Buxoro davlat texnika universiteti,
“Iqtisodiyot va menejment” kafedrası mudiri, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor)

Annotatsiya

Hududlarda agrosanoat majmuasini klaster asosida ishlab chiqarishni tashkil etishda iqtisodchi xorij olimlarning nazariy qarashlari, agrosanoat majmuasini barqaror va samarali rivojlantirishda milliy iqtisodiyotning ishlab chiqarish korxonalari bilan uzviy bog‘liqlikda rivojlanib borishi bo‘yicha takliflar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Agrosanoat majmuasi, hudud, mintaq, qishloq xo‘jaligi, klaster, hududning raqobatbardoshligi, ishlab chiqarish barqarorligi, rivojlanish bloklari.

Представлены теоретические взгляды зарубежных экономистов на организацию кластерного производства АПК в регионах, а также предложения по устойчивому и эффективному развитию АПК, при котором национальная экономика развивается в тесной связи с производственными предприятиями.

Ключевые слова: Агропромышленный комплекс, территория, регион, сельское хозяйство, кластер, региональная конкурентоспособность, устойчивость производства, блоки развития.

Theoretical views of foreign economists on the organization of cluster-based production of the agro-industrial complex in the regions, as well as proposals for the sustainable and effective development of the agro-industrial complex, are presented, in which the national economy develops in close connection with manufacturing enterprises.

Key words: Agro-industrial complex, territory, region, agriculture, cluster, regional competitiveness, production sustainability, development blocks.

Keyingi yillarda mamlakatimiz qishloq xo‘jaligini isloh qilish, xususan sohada davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish, bozor munosabatlarini keng joriy qilish, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtiruvchi, qayta ishlovchi va sotuvchi sub’ektlar o‘rtasidagi munosabatlarning huquqiy asosini mustahkamlash, sohaga investitsiyalarni jalb qilish, resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish hamda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarni zamonaviy texnikalar bilan ta‘minlash borasida muayyan ishlar amalga oshirilmoqda.

Shu bilan birga, qishloq xo‘jaligini rivojlantirish bo‘yicha uzoq muddatga mo‘ljallangan strategiyaning mavjud emasligi yer va suv resurslaridan samarali foydalanishga, sohaga investitsiyalarni keng jalb etishga, ishlab chiqaruvchilarning yuqori daromad olishiga va mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirishga to‘sqinlik qilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020 - 2030 yillarga mo‘ljallangan strategiyasini amalga oshirish bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini barqaror va samarali ravishda rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Hududning raqobatbardoshligini oshirish uchun innovatsion rivojlanishga yo‘naltirilgan klasterlarni shakllantirish va samarali faoliyatini ta‘minlash lozim. Hududiy klasterlar dunyoning

yetakchi davlatlari va mintaqalarining iqtisodiy rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Hududlarda agrosanoat majmuasini klaster asosida ishlab chiqarishni tashkil etish mehnat unumdorligining oshishiga, yangi ish o‘rinlari yaratilishiga, hududning innovatsion salohiyati ortishiga, raqobatdagi ustunliklar hamda mintaqaning investitsiyalar oqimini oshiruvchi imidji shakllanishiga yordam beradi.

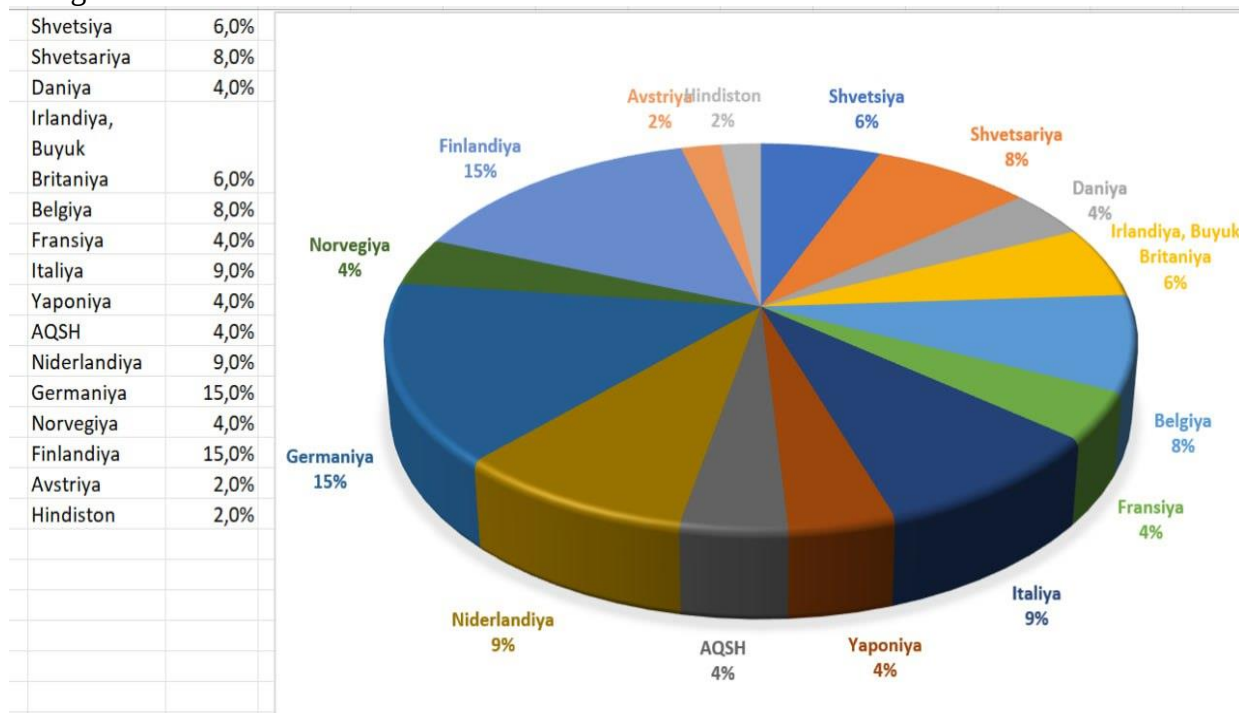
Klaster usulida ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish XIX asrdan boshlab rivojlana boshlagan. Klaster usulida ishlab chiqarish jarayonini barqaror va samarali tashkil etishning zamonaviy nazariyasi XX asrning 80 yillarida to‘liq tashkil topgan.

Klaster usulida ishlab chiqarish jarayonini barqaror va samarali rivojlantirishning iqtisodiy va ijtimoiy mohiyatini ochib bergan olim Amerikalik iqtisodchi Maykl Porter hisoblanadi. Maykl Porter klaster asosida ishlab chiqarish jarayonini tashkil etilishi geografik, ya’ni hozirgi iqtisodiy mintaqalar xususiyatlaridan kelib chiqqan holda bir guruh ishlab chiqarish jarayoni omillari asosida o‘zaro bog‘liq bo‘lgan ixtisoslashgan ishlab chiqarish sub’ektlarini o‘zaro birlashmasida ko‘rgan.

Klaster so‘zi bugungi kunda fanning turli xil sohalarida keng qo‘llaniladi. Klaster so‘zi inglizcha «cluster» so‘zidan olingan bo‘lib, u turli xil narsalar yoki odamlarning guruhi, birlashmasi degan ma’noni anglatadi. Iqtisodiyotda esa klaster deganda avvalo, hududiy jihatdan yaqin bo‘lgan hamda funksional jihatdan bir-biri bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lgan turli xil subektlar, ya’ni tashkilotlar, ishlab chiqarish hamda xizmat ko‘rsatish korxonalari, ilmiy-tadqiqot va ta’lim maskanlarining birlashmasi tushuniladi [1]. Agrosanoat majmuasi qishloq xo‘jaligida ishlab chiqarishni iqtisodiy, mintaqaviy darajada barqaror rivojlantirishning klasterli yondashuvi yangicha boshqaruv texnologiyasi bo‘lib, ushbu yondashuv nafaqat alohida hudud yoki tarmoq, balki butun mamlakat raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatini beradi.

Jahon mamlakatlari miqyosida ishlab chiqarish jarayonini barqaror va samarali rivojlanib borishi uchun zarur bo‘lgan shart-sharoitlarni yaratilishi AQSh, Buyuk Britaniya, Italiya, Fransiya, Braziliya, Argentina, Kanada, Yaponiya, Hindiston, Avstraliya va Yevropa Ittifoqi hamda Janubiy Osiyo mamlakatlaridan Janubiy Koreya va boshqa mamlakatlarda ishlab chiqarish jarayonini progressiv usuli bo‘lgan klaster usulidan foydalanilmoqda.

Klaster usulida ishlab chiqarish jarayonini barqaror va samarali ekanligini quyidagi rasmda keltirilgan.

1-rasm [2]. Jahon mamlakatlarida soha yo‘nalishlari bo‘yicha asosiy klaster ishlab chiqarish usuli hissassi, 2020 yil bo‘yicha.

Klaster nazariyasi XIX asrda dastlab nemis iqtisodchisi Iogan Genrix fon Tyunen va uning izdoshlari V.Launxard hamda A.Veberlar tomonidan ilgari surilgan. A.Marshall o‘zining “Iqtisodiyot fani prinsiplari” ishida tadqiqot ob’ekti tarzida shahar aglomeratsiyasi va industrial hududlarni tanlab, o‘tkazgan tadqiqotlarida samaradorlik va ishlab chiqarish geografik lokalizatsiyasi o‘zaro bog‘liqligini bayon etgan. U korxona va tashkilotlar samaradorligi ularning iqtisodiy zonalar yaqinida geografik joylashuviga bog‘liqligini isbotlagan. B.Lundval va B.Yonsonlar esa klaster nazariyasi bilan bog‘liq “rivojlanish bloklari” konsepsiyasini taklif etganlar hamda soha yoki hududiy ishlab chiqarish birlashmalari, butun mamlakat aholisini uzluksiz o‘qitish jarayoni milliy iqtisodiy yuksalish va raqobatbardoshlik manbai ekanligini ta’kidlaganlar [3]. Klaster nazariyasining zamonaviy talqini XX asrning 80-yillarida to‘laqonli shakllandi. M. Poter yirik raqobatbardosh kompaniyalar ma’lum hududlarda konsentratsiyalashuvga moyilligini empirik jihatdan isbotlagan. Raqobatbardosh kompaniya o‘z atrofidagi xo‘jalik sub’ektlariga qoniqarli ta’sir ko‘rsatishi, o‘z navbatida o‘zaro bog‘liq barcha hamkorlarning raqobatbardoshligini oshiruvchi muqobil muhit yaratishini bayon etgan. Uning fikricha “Klaster bu hududiy (geografik) jihatdan bir-biriga qo‘shni, o‘zaro bog‘langan, ma’lum sohada faoliyat ko‘rsatuvchi, umumiy maqsad yo‘lida bir-birini to‘ldiruvchi kompaniya va u bilan bog‘liq tashkilotlar guruhidir”.

Hozirgi jahonda rivojlangan mamlakatlarda erkin raqobat konsepsiyalariga asoslangan bozor iqtisodiyoti sharoitida rivojlanib borayotgan va rivojlanayotgan mamlakatlar oldida asosiy vazifa aholini iste’mol talablarini va qayta sanoat asosida ishlab chiqarishni tashkil etish uchun zarur bo‘lgan miqdorda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish hozirgi davrning dolzarb muammosini tashkil etadi.

Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish jarayonini samarali va barqaror rivojlanib borishini ta’minlash uchun har bir iqtisodiy mintaqalarning tabiiy-iqlim sharoitlarini ilmiy asosda o‘rganish, ishlab chiqarish uchun zarur bo‘lgan texnika va texnologiyalar bilan ta’minlashga, ulardan foydalanish, ishlab chiqarish agrotexnologiyalarini takomillashtirish hamda ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun sarflanayotgan investitsiya va innovatsiyalarning samaradorlik darajalarini o‘rganib borish zarur.

Iqtisodchi A.A.Mikroyan [4] klaster asosida ishlab chiqarishni ishlab chiqarish kompaniyalari yirik birlashmalar atrofida tashkil etish, ishlab chiqarish texnologik tuzilmalarni birlashtirish ishlab chiqarish barqarorligini ta’minlaydi deb hisoblaydi. I.M. Daminskaya, A.S.Timofika [5] lar fikricha o‘zaro bog‘liqlik elementlaridan tashkil topgan ishlab chiqarishni bir yo‘nalishda tashkil etish ifoda etadi. Ishlab chiqarish jarayonini moslanuvchanligi mulk egaligini saqlagan holda ishlab chiqarish sub’ektlaridan yuqori iqtisodiy natijalarni olishga qaratilgan bo‘ladi, ya’ni agrosanoat klasteri mustaqil sub’ektlaridan tashkil topib umumlashgan holda ishlab chiqarish jarayonini tashkil etadi deb hisoblaydilar.

Iqtisodchi Ye.A.Bobrova [6] qishloq xo‘jaligida agrosanoat klasteri asosida ishlab chiqarishni tashkil etish, uning iqtisodiy ko‘rsatkichlarining o‘sib borish natijasida iqtisodiy mintaqalarda ishlab chiqarishni rivojlantirish omillarini ko‘rib chiqqan. B.I. Davlatov va N.A Akbarxodjaeva [7] lar iqtisodiy klasteri o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganish asosida uni tashkil etish va rivojlantirish darajasini oshirish uchun ishlab chiqarish maydonlarni tashkil etishni integratsiyalashuvi asosida klasterlashtirishni ishlab chiqarish zarurligini ko‘rib chiqqanlar.

Agrosanoat majmuasi asosida ishlab chiqarish jarayonini iqtisodiy ko‘rsatkichlarini xo‘jalik ishlab chiqarish qobiliyatini ifoda etuvchi iqtisodiy ko‘rsatkichlar asosida uni takror ishlab chiqarish jarayonida mavjud bo‘lgan salbiy iqtisodiy ko‘rsatkichlarini ta’sir etishini oldini olish agrosanoat klasteri asosida ishlab chiqarishning samarali rivojlanib borishini ta’minlaydi. Agrosanoat klasteri asosida ishlab chiqarish jarayonlarini iqtisodiy mintaqalarda tashkil etishdan asosiy maqsad agrosanoat majmuasi asosida iqtisodiy mintaqalarda qishloq xo‘jaligi tarmoqlarida ishlab chiqarishni tashkil etish nafaqat mavjud tabiiy va iqlim sharoitlaridan samarali va barqaror rivojlantirishni tashkil etish, balki qishloq joylarida mavjud bo‘lgan mehnat resurslaridan samarali foydalanishni motivatsiyalashtirish orqali, qishloq aholisini iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan turmush sharoitlarini yaxshilash agrosanoat asosida ishlab chiqarishni tashkil etish darajasiga bog‘liq.

Agrosanoat majmuasini barqaror va samarali rivojlantirish milliy iqtisodiyotni barcha ishlab chiqarish korxonalari bilan uzviy bog‘liqlikda rivojlanib boradi. Birinchi navbatda agrosanoat majmuasini hozirgi zamon talablariga javob beradigan innovatsion ishlab chiqarish vositalari bilan ta’minlanishi barqaror va samarali bo‘lishini ta’minlaydi.

Qishloq jarayonida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini innovatsion agrosanoat majmuasi asosida tashkil etish mahalliy mehnat resurslarini yil davomida ishlashlari uchun zarur bo‘lgan mehnat qilish sharoitini yaratadi. Bu qishloq aholisini ijtimoiy yashash sharoitlarini yaxshilab borishini ta’minlaydi.

Agrosanoat asosida ishlab chiqarish jarayonini rivojlanib borishini ta’minlashda davlat tomonidan ishlab chiqarish aholini iste’mol mahsulotlarini ishlab chiqarishi rivojlanib borishida, aholini oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish ham agrosanoat majmuasi asosida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarish tarmoqlarini rivojlantirib borishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mikroyan A.A. Теоритический аспекти формирования конкурентноспособных кластеров // Вестник конкурентноспособных кластеров // вестник KPSU.2002 №3 (WWW.KRSU.ye.d.u. KD. /VESTNIK 2002/V3/AD15.)
2. Dominskaya I.M., Timofiba A.S., Tokarev A.A. Агропромышленные кластеры как инструмент градостроительства постоянной организаций сельского хозяйственной территорий. UNIVERSIM технологическая нодки 2021 №8(89)
3. Babrova Ye.I. селевые установки развития агропромышленного комплекса на регионально уровне/вестник орёл I.E.T 2018 №2(44) s.7-11
4. Davlyatova B.I., Akbarxodjaeva N.I., Iqtisodiy klasterning o‘ziga xos xususiyatlari // <https://dom.org/0,528/esnodo-71789>
5. Fordes jurnali. Jahon mamlakatlarida soha yo‘nalishlari bo‘yicha innovatsion loyihalarni (klaster) qo‘llanishi 3/2018 y.
6. <http://www.promcluster.ru>. / Торгово-промышленная палата Российской Федерации. Кластеры в федеральном законодательстве и законодательстве г.Москвы